RAQAMLI KONTENTLAR VOSITASIDA TARBIYAVIY JARAYONLARNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH

R.X.Djurayev
Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi “Milliy tarbiya jarayonlarini tashkil etish va boshqarish texnologiyalari” ilmiy tadqiqot bo‘limi mudiri, p.f.d., akademik
https://doi.org/10.5281/zenodo.23506257

Annotatsiya. *Mazkur maqolada shaxs tarbiyasiga yo‘naltirilgan raqamli kontentlarning xalqaro talab va tamoyillari, ularni ta’lim-tarbiya amaliyotiga joriy etish mexanizmlari hamda ushbu jarayonlarni samarali boshqarish masalalari tahlil qilingan. Raqamli kontentlardan foydalanishda maqsadlarni belgilash, rejalashtirish, tashkil etish, muvofiqlashtirish, monitoring va natijalarni baholash bosqichlarining o‘zaro aloqadorligi asoslangan. Shuningdek, raqamli-pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish, tarbiyaviy kontentlarni sifat ekspertizasidan o‘tkazish va milliy tarbiya tamoyillarini xalqaro yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirish masalalariga e’tibor qaratilgan. Maqola doirasida konseptual boshqaruv mexanizmi va uni amaliyotga tatbiq etish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar taklif etilgan.*
Kalit so‘zlar: *shaxs tarbiyasi, raqamli kontent, tarbiyaviy jarayonlarni boshqarish, xalqaro standartlar, raqamli pedagogika, pedagogik monitoring, ta’lim menejmenti, raqamli kompetensiya, tarbiyaviy samaradorlik.*

Аннотация. *В статье анализируются международные требования к цифровому контенту, направленному на воспитание личности, механизмы его внедрения в образовательную практику и вопросы эффективного управления воспитательными процессами. Рассматривается взаимосвязь целеполагания, планирования, организации, координации, мониторинга и оценки результатов. Предлагаются концептуальный механизм управления воспитательными процессами на основе цифрового контента и научно-практические рекомендации по его внедрению.*
Ключевые слова: *воспитание личности, цифровой контент, управление воспитательными процессами, международные стандарты, цифровая педагогика, педагогический мониторинг.*

Abstract. *This article examines international principles for digital content aimed at personal development and upbringing, mechanisms for implementing such content in educational practice, and approaches to effective management of upbringing processes. It explores goal-setting, planning, organization, coordination, monitoring, and evaluation. The article proposes a conceptual management mechanism and practical recommendations for implementation.*
Keywords: *personal development, digital content, management of upbringing processes, international standards, digital pedagogy, educational monitoring.*

Kirish. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta’lim tizimi oldiga nafaqat bilim berish, balki yosh avlodning ma’naviy-axloqiy, ijtimoiy, kommunikativ va fuqarolik kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan yangi vazifalarni qo‘ymoqda. Internet platformalari, elektron ta’lim resurslari, videomateriallar va interaktiv mashqlar bolalarning axborot olish usullari hamda ijtimoiy muhit bilan munosabatlariga ta’sir ko‘rsatmoqda.

Raqamli kontentlardan tarbiyaviy maqsadlarda foydalanish ularni yaratish va tarqatish bilangina cheklanmaydi. Maqsadlarni belgilash, resurslarni tanlash, mas’ullar faoliyatini muvofiqlashtirish, kontent sifatini nazorat qilish va tarbiyaviy natijalarni baholashni qamrab oluvchi yaxlit boshqaruv tizimini shakllantirish zarur.

UNESCOning 2023-yilgi Global Education Monitoring Report hisobotida raqamli texnologiyalarni ta’limga joriy etishda dolzarblik, teng imkoniyatlar, maqsadga muvofiqlik va barqarorlikka e’tibor qaratilgan [1]. Bu yondashuv tarbiyaviy jarayonlarni boshqarishda ham muhim: raqamli kontent pedagogik munosabatlarni qo‘llab-quvvatlashi, ammo pedagog, ota-ona va tarbiyaviy muhit o‘rnini to‘liq egallamasligi kerak.

Tarbiyaviy jarayonlarni boshqarish pedagogik faoliyatni aniq maqsadlar asosida tashkil etish, tarbiyaviy vazifalarni rejalashtirish, ishtirokchilar faoliyatini muvofiqlashtirish, natijalarni nazorat qilish va jarayonni takomillashtirishga qaratilgan uzluksiz faoliyatdir. Bu yondashuv tarbiya jarayonini o‘zaro bog‘langan maqsad, mazmun, metod, vosita, subyekt va natijalardan iborat yaxlit tizim sifatida tashkil etishni nazarda tutadi.

O‘zbek pedagogik tafakkurida tarbiya, axloqiy kamolot va shaxsni rivojlantirish masalalari muhim o‘rin egallaydi. Abdulla Avloniyning “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida axloqiy tarbiya va shaxs kamoloti masalalari yoritilgan [8]. M. Quronovning milliy tarbiyaga oid ishlari tarbiya mazmunini milliy qadriyatlar va ijtimoiy muhit bilan bog‘liq holda tahlil qilishga yordam beradi [9]. O. Musurmonovaning oila ma’naviyati va tarbiyasiga oid ilmiy ishlari oilaning shaxs rivojlanishidagi o‘rnini asoslash uchun muhim nazariy yo‘nalish hisoblanadi [10].

Zamonaviy tarbiyaviy kontent faqat axborot uzatish vositasi bo‘lib qolmasligi kerak. U bolada muayyan fazilatlarni shakllantirish, xulq-atvorini tahlil qilish, mas’uliyatli qaror qabul qilish va o‘z faoliyatini baholashga yo‘naltirilishi lozim. UNESCOning o‘qituvchilar uchun AKT kompetensiyalari doirasi pedagoglarning raqamli texnologiyalardan foydalanish va ta’limni boshqarish kompetensiyalariga ham e’tibor qaratadi [2].

Maqolada raqamli kontentlarni boshqarish uchta o‘zaro bog‘liq yo‘nalishda ko‘rib chiqiladi:

Strategik boshqaruv — tarbiyaviy maqsadlar, ustuvor yo‘nalishlar va kutilayotgan natijalarni belgilash.

Tashkiliy-metodik boshqaruv — kontentni yaratish, ekspertizadan o‘tkazish, integratsiya qilish va mas’ullar faoliyatini muvofiqlashtirish.

Natijadorlikni boshqarish — monitoring, tahlil, fikr-mulohaza va takomillashtirish jarayonlarini yo‘lga qo‘yish.

Raqamli kontentlardan samarali foydalanish uchun ularning tarbiyaviy funksiyalarini boshqaruv vazifalari bilan bog‘lash lozim. Bu ta’lim muassasasi

rahbariyati, pedagoglar, psixologlar va ota-onalar faoliyatini yagona maqsad asosida muvofiqlashtirish imkonini beradi.

Axborot-tahliliy funksiya. Tarbiyaviy ehtiyojlar, o‘quvchilarning qiziqishlari, mavjud muammolar va kontentlar sifatiga oid ma’lumotlarni to‘plash hamda tahlil qilish.

Rejalashtirish funksiyasi. Tarbiyaviy maqsadlar, kontentdan foydalanish muddatlari, mas’ullar, zarur resurslar va kutilayotgan natijalarni belgilash.

Tashkiliy-muvofiqlashtiruvchi funksiya. Pedagoglar, psixologlar, ota-onalar va boshqa hamkorlar faoliyatini muvofiqlashtirish; maktabdagi mavzuni oilaviy suhbat bilan mustahkamlash.

Nazorat va monitoring funksiyasi. Kontentdan foydalanish jarayoni, o‘quvchilarning faolligi, mazmunni tushunishi va tarbiyaviy vaziyatlarga munosabatini kuzatish.

Rivojlantirish va takomillashtirish funksiyasi. Monitoring natijalariga ko‘ra kontent mazmuni, foydalanish metodikasi va boshqaruv tartiblarini qayta ko‘rib chiqish.

Shunday qilib, raqamli kontentlar boshqaruv tizimida tarbiyaviy resurs, metodik vosita, axborot manbai va qayta aloqa mexanizmi sifatida namoyon bo‘ladi.

Shaxs tarbiyasiga yo‘naltirilgan raqamli kontentlarni amaliyotga joriy etish uchun “Diagnostika – maqsadli rejalashtirish – loyihalash – ekspertiza – joriy etish – monitoring – takomillashtirish” ketma-ketligiga asoslangan boshqaruv mexanizmi taklif etiladi.

1. Diagnostika. Tarbiyaviy ehtiyojlar, mavjud resurslar va muammolarni aniqlash.

2. Maqsadli rejalashtirish. Vazifalar, natijalar, muddatlar va mas’ullarni belgilash.

3. Kontentni loyihalash va ekspertiza. Mazmun, yoshga moslik, xavfsizlik va pedagogik sifatni baholash.

4. Amaliyotga joriy etish. Kontentni pedagogik mashg‘ulotlar va tarbiyaviy faoliyatga integratsiya qilish.

5. Monitoring va baholash. Jarayon, ishtirok va tarbiyaviy natijalarni tahlil qilish.

6. Takomillashtirish. Natijalarga muvofiq kontent va boshqaruv qarorlarini yangilash.

Kontentdan foydalanish faolligining oshishi har doim ham tarbiyaviy natijaning yaxshilanganini anglatmaydi. Shu sababli boshlang‘ich va yakuniy diagnostika, kuzatuv hamda bir nechta ma’lumot manbalarini o‘zaro solishtirish maqsadga muvofiq. Ushbu mezonlar konseptual ko‘rsatkichlar bo‘lib, ularning ishonchliligi tajriba-sinov tadqiqotlarida tekshirilishi zarur.

Ilmiy-amaliy tavsiyalar

1. Tarbiyaviy raqamli kontentlarni boshqarish bo‘yicha yagona metodik mezonlarni ishlab chiqish. Raqamli materiallarni tanlash, yaratish, ekspertizadan o‘tkazish va baholash uchun umumiy mezonlar tizimini shakllantirish lozim. Unda tarbiyaviy maqsadning aniqligi, mazmunning ilmiy asoslanganligi, yoshga moslik, xavfsizlik, inklyuzivlik va milliy qadriyatlarga muvofiqlik aks etishi kerak.

2. Raqamli kontentlarni tarbiyaviy boshqaruv rejasiga integratsiya qilish. Har bir kontent uchun foydalanish maqsadi, mas’ul pedagog, amalga oshirish muddati, metodik shakl va kutilayotgan natija belgilanib, ular tarbiyaviy ishlar rejasi bilan uyg‘unlashtirilishi tavsiya etiladi.

3. Pedagoglarning raqamli-pedagogik va boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish. Pedagoglar uchun kontentni tanlash, sifatini baholash, mashg‘ulotlarga integratsiya qilish, monitoring ma’lumotlarini tahlil etish va natijalarga asoslangan qarorlar qabul qilish bo‘yicha amaliy seminarlar tashkil etish maqsadga muvofiq.

4. Ma’lumotlarga asoslangan boshqaruv tizimini joriy etish. Kontent samaradorligini baholashda foydalanuvchilar soni bilan cheklanmasdan, o‘quvchilarning bilimlari, munosabatlari va amaliy ko‘nikmalaridagi o‘zgarishlarni ham o‘rganish lozim. Monitoring natijalari bo‘yicha tahliliy ma’lumotnomalar tayyorlanishi kerak.

5. Tajriba-sinov va takomillashtirish tizimini shakllantirish. Yangi materiallarni dastlab cheklangan guruhda sinovdan o‘tkazish, pedagoglar va o‘quvchilarning fikrlarini o‘rganish, xavfsizlik va pedagogik samaradorlikni baholash hamda natijalar asosida kontentni takomillashtirish tavsiya etiladi.

Xulosa. Shaxs tarbiyasiga yo‘naltirilgan raqamli kontentlarni xalqaro tavsiyalar asosida takomillashtirish va ularni amaliyotga samarali joriy etish tarbiyaviy jarayonlarni boshqarish tizimining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Faoliyat samaradorligi faqat zamonaviy texnologiyalar mavjudligiga emas, balki ularni pedagogik maqsadlar bilan uyg‘unlashtirish, sifatini nazorat qilish, mas’ullar faoliyatini muvofiqlashtirish va natijalarni muntazam baholashga ham bog‘liq.

Maqolada raqamli kontentlardan foydalanishning strategik, tashkiliy-metodik va natijadorlikni boshqarish yo‘nalishlari ajratildi. Diagnostika, rejalashtirish, loyihalash, ekspertiza, joriy etish, monitoring va takomillashtirish bosqichlarini birlashtiruvchi konseptual mexanizm taklif etildi.

Mazkur yondashuv raqamli kontentlarni tarbiyaviy faoliyatga aniq maqsad, mas’uliyat, baholash mezonlari va qayta aloqa asosida integratsiya qilish imkonini beradi. Kelgusida taklif etilgan mexanizmni umumta’lim maktablarida tajriba-sinovdan o‘tkazish va boshqaruv qarorlarining tarbiyaviy natijalarga ta’sirini o‘rganish uning ilmiy-amaliy qiymatini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ-637-son “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992. (Nashr ma’lumotlarini foydalanilgan nusxa bilan tekshirish lozim.)
3. Musurmonova O. Oila ma’naviyati – milliy g‘urur. – Nashr yili va nashriyoti foydalanilgan nusxa bo‘yicha aniqlashtiriladi.
4. Mavlonova R.A., To‘rayeva O., Xoliqberdiyev K. Pedagogika. – Nashr yili va nashriyoti foydalanilgan nusxa bo‘yicha tekshiriladi.
5. Egamberdiyeva N. Ijtimoiy pedagogika. – Nashr yili va nashriyoti foydalanilgan nusxa bo‘yicha tekshiriladi.
6. Ismoilova Z.Q. Ma’naviy-axloqiy tarbiyaning nazariy va eksperimental-metodik asoslari. – Nashr turi, yili va rekvizitlari aniqlashtiriladi.